

Ženská literatura a teorie genderu v první polovině 19. století

– Andrea Fischerová –

Teorie genderu: tři genderové pojmy

Pojmy z teorie genderu, které jsem si stanovila jako klíčové k připomenutí výjimečnosti situace české literatury v první polovině 19. století, jsou *angel in the house* (anděl v domě), *madwoman in the attic* (šílená žena v podkroví) a *room of one's own* (vlastní pokoj). Nejde o základní pojmy z teorie genderu, jsou to nicméně výrazy naplněné obsahem zajímavým pro genderový pohled na literaturu. Původně se vztahují na anglickou literaturu převážně z 19. století a začaly se ustalovat v průběhu 20. století. Podíváme-li se na ně detailněji, zjistíme, že v sobě zahrnují právě to, co v 19. století znemožňovalo ženám psát. Zároveň také poukazují na fakt, že jsou z důvodů historické a kontextové provázanosti neaplikovatelné na českou literaturu první poloviny 19. století.

Zjednodušeně řečeno, v 19. století mohla být žena buď andělem v domě, nebo šílenou ženou v podkroví. Jsou to dva extrémy, které vystihují pozici žen v literatuře. Anděl v domě je pojem odvozený ze stejnojmenné básně od Coventry Patmoreové z roku 1854. Podle tohoto konceptu by měla být ideální žena oddaná svému muži, měla by žít

pro jeho pohodlí a v celém svém konání by se měla chovat nesobecky, obětavě a submisivně. Virginia Woolfová píše: „[Perfektní manželka] byla intenzivně soucitná. Byla ohromně okouzlující. Byla naprosto nezištná. [...] Denně se obětovala. [...] stručně řečeno, byla tak založená, že nikdy neměla svou vlastní vůli a své vlastní přání a vždy dávala přednost vůli a přáním ostatních“ (Woolf 1966: 285). Pro mnoho žen je toto stanovisko dodnes příznačné a má své nezpochybnitelné výhody, ale pro ženu toužící psát je jednoznačně nemožné, a tak Woolfová dál píše: „Obtěžovala mě a marnila můj čas a trýznila mě natolik, že jsem ji nakonec zabila“ (ibid.).

Na druhé straně máme šilenou ženu v podkroví. Jedná se o kreativní ženu, která je vyhroceným protipólem mlčícího nebo umlčeného anděla v domě. Tím, že neodpovídá představám o poddajné manželce starající se o rodinný krb, stává se z ní žena nebezpečná, monstrózní. Výraz je inspirován románem Charlotte Brontëové *Jana Eyrová* (1847). V této knize se setkáváme s první ženou pana Rochesterera, Berthou Masonovou, kterou přísná a strnulá anglická společnost dožene až k šílenství. Svůj život dožívá zavřená v nejdlehlší místnosti v podkroví. Tento osobní vývoj lze však vidět také v metaforickém smyslu. Berthina smysluplnost, citlivost a vášnivost jsou spoutány vazbami nesmlouvané, předsudečné společnosti, která v ženě ubíjí její kreativitu. Jakmile toto upírání vlastních kreativních tendencí vyjadřujících se například v umělecké činnosti spisovatele dosáhne maximální hranice, ženina osobnost se zhroutí, není schopna se přizpůsobit pasivní roli manželky a je nutno ji odstranit, zavřít do podkroví. To byl osud Berthy Mason-Rochesterové.

A třetím pojmem je slíbený vlastní pokoj pocházející ze stejnojmenné knihy od Virginie Woolfové (1929). Když zemře teta Mary Bentonová, dostane se Virginii Woolfové do rukou dědictví v podobě doživotní penze pěti set liber ročně, tedy základní předpoklad pro nezávislost. Na jiném místě Woolfová spekuluje o existenci sestry Williama Shakespeara, které dává jméno Judith. Žila-li by taková žena, nedostalo by se jí žádného slušného vzdělání, od čtení knih by byla odháněna k látání ponožek, spisovatelské pokusy sepsané v tajnosti by skrývala nebo rovnou páčila a v pozdním dětství by byla zasnoubena se synem pradláka. Našla by v sobě sílu a utekla by do Londýna, kde by hledala práci u divadla, protože by divadlo milovala stejně jako její bratr, ale nikdo by jí práci nedal. Ze smilování, kterého by se jí dostalo od jednoho herce, by otěhotněla a její mrtvé tělo by bylo nalezeno v prachu silnic (srov. Woolf 1966: 285). Svůj požadavek a základní předpoklad

pro psaní shrnuje Woolfová následovně: „Intelektuální volnost závisí na hmotných věcech, poezie závisí na intelektuální volnosti. A ženy vždycky byly chudé, nejen dvě stě let, nýbrž od počátku času. Ženy měly menší intelektuální volnost než synové athénských otroků. Ženy tedy neměly sebemenší šanci psát poezii. Proto jsem kladla takový důraz na peníze a na vlastní pokoj“ (Woolfová 2000: 314).

Tyto tři pojmy fungují v rámci západoevropských literatur, konkrétně v souvislosti s britskou literární tradicí, o které zde bude také řeč. Podíváme-li se do českého kontextu, zjistíme, že díky odlišnosti české situace dochází ke komplikacím.

Vlastenectví a ženy

Snahou česky psané literatury byly vlastenecké tendence: vytvořit kánon české literatury, ať už v oblasti lyriky, beletrie, nebo překladu. Vlastenectví české společnosti však bylo idealistickým patriotismem, tedy něčím, co nahrazovalo národní život, protože ten v té době zatím neexistoval. Jak Macura píše, „z faktu zrození v české zemi se stává argument pro aktivní a činný vztah k českému jazyku a národu ve smyslu vlastenecké ideologie, zaujetí tohoto činného postoje je pak přímo zařazeno mezi základní občanské povinnosti“ (Macura 1995: 127). Kdo chtěl být vlastencem, byl povinen číst a psát české knihy. V tomto období nebyla česká kultura daná, ale byla spíše tvořená (srov. *ibid.*: 191). A jednou z nejdůležitějších motivací českého autora té doby bylo orientovat se na významné texty velkých, „prestižních kultur“ (*ibid.*: 192). Pavel Janáček na základě jazykové koncepce národa Josefa Jungmanna definuje literatury velkých a malých národů. Zatímco velká literatura (podle Janáčka a Jungmanna německá literatura) si smí „dovolit prostorovou a hodnotovou heterogenitu“ (Janáček 2000: 585), je tomu u literatury malé, tedy české, naopak. Pro malou literaturu není zásadní autor a dílo jako autonomní estetická jednotka, ale literatura jako celek. Základním hybným motorem literatury je tedy služba potřebám národa.

V tomto období začínají do příběhu české literatury vstupovat také ženy. Jak uvádí Jana Stráníková, literární aktivity českých žen a jejich podíl na literatuře psané česky byly v době národního obrození vnímány jako „žádoucí“ (Stráníková 2003–2004: 39). „Opravdová Češka“, jak ji nazývá Stráníková (*ibid.*: 45), nebyla pasivní čtenářkou, ale aktivní tvůrkyní, a vlastenecké prostředí po ní toužilo. Je přímo exemplární,

že první báseň v české literární historii napsaná ženou („Výstraha před svůdci všem pannám“, 1798), údajně napsaná Rebekou Leškovou pod pseudonymem R-a L-ová, je dodnes diskutována ohledně svého genderového autorství. Ačkoli stojí u zrodu ženského autorství otazník, je pro nás toto datum důležité, protože tzv. česká Sapfo se na českém trhu objevila na sklonku 18. století, a to nehledě k tomu, jestli bylo uvedené autorství básně skutečné nebo smyšlené. Pravděpodobně to byl jen sen, obrozenecký ideál vs. historická realita, ale důležité je, že na samém konci 18. století byl ženskému autorství v rámci vznikající české literatury přikládán velký význam.

A tím se dostáváme k dalšímu bodu, tedy k faktu, že se česká literatura první poloviny 19. století stylizuje, že se cíleně vytváří na základě nově vznikajících estetických norem podle vzoru prestižních kultur. Jedním z elementů hodných kopírování byly právě píšící ženy. Co však převzato nebylo, byl konfliktní postoj k ženské literatuře. V britském kontextu se píšící ženy kvůli stigmatizaci šílené ženy v podkroví ještě hluboko v 19. století skrývají za mužská jména, zatímco česká literatura si autorství žen konstruuje. Případ Rebecky Leškové nelze s naprostou určitostí doložit jako autorskou mystifikaci. Jinak je tomu například u Žofie Jandové.

Žofie Jandová je zřejmě nejslavnější fiktivní autorkou národního obrození. Pravděpodobně také proto, že si její existenci vymyslel Čelakovský, aby navenek, tedy v prostředí anglické literatury v rámci spolupráce s Johnem Bowringem na antologii české poezie *Cheskian Anthology* (1832), mohl předstírat moderní úroveň české literatury z české perspektivy té doby. Dalším slavným případem byla Marie Čacká. Toto jméno bylo pseudonymem pro Božislavu Svobodovou a za ženou se skrývala žena. Žofii Jandovou si smyslnil muž a ve skutečnosti neexistovala. Marie Čacká ano. To v Čacké bylo možné najít básničku jako ideál. Psala ve své všednodennosti a nepatřila do vlasteneckých kruhů (srov. Macura 1995: 116). V Marii Čacké objevujeme to, po čem česká společnost toužila – tedy nikoli básničku vylhanou za ženským jménem Žofie Jandové, ale skutečnou autorku.

Gender v západoevropském kontextu

V době, kdy se česká literatura začala obrozovat, byl v anglofonním světě, který měl řadu autorek z nejrůznějších společenských kruhů, náhled na literaturu psanou ženami přinejmenším diskutabilní. Jak píší

Gilbertová a Gubarová, „psát poezii bylo pro ženy v jistém smyslu nepatřičné, neženské, nestydaté [...] zakázané, problematické“ (Gilbert – Gubar 1996: 174). Podíváme-li se přímo do korespondence romantických básníků, kterou jsem se zabývala ve své disertaci, najdeme zde dostatečné množství příkladů, které tvrzení Gilbertové a Gubarové podporují. Wordsworth s odporem nahlíží na „ženy křehké mysli, které otevírají své srdce hrubému dechu veřejnosti, ať už svou poezií, nebo jakýmkoli jiným způsobem“ (Hill 1979: 580). Podle jeho názoru bychom se „autorství žen měli vyhýbat“ a ženy by měly psát „spíše ke své vlastní spokojenosti“ (ibid.: 185), což znamená, že by jejich autorství mělo být uchováno jako tajemství v ženině soukromí. Jinými slovy, ženy by měly psát jako sestra Williama Shakespeara, měly by psát tajně a skrývat se. Dalo by se říct, že by Wordsworth jejich kreativitu zavřel do podkroví. Byron je provokativní, extravagantní čtenář a mnohdy čte bez jakéhokoli respektu. Literární texty psané ženami jsou podle něj „ženský brak“ (Marchand 1975: 146) a jejich styl je „bez-cenný“ (idem 1977: 182). Ačkoli obdivuje dramaticku Joannu Baillioovou, nedokáže ji docenit jako autorku a předpokládá, že si pro psaní dobrých tragédií „půjčuje varlata“ (idem 1976: 203), protože tragédie je vyžadují. Když chce udělat kompliment intelektu francouzské spisovatelky Madame de Staël, píše, že se měla narodit jako muž (srov. idem 1974: 227). Byron tedy v jistém smyslu akceptuje ty autorky, které získaly literární svébytnost, které disponovaly svým vlastním pokojem, ale snaží se je přisvojit mužskému světu. Bluestockings, tzv. modré punčochy, jsou trnem v oku téměř všem anglickým romantikům, nejen Byronovi, který navrhuje, aby Felicia Hemansová modré punčochy pletla, místo aby je nosila (srov. idem 1977: 182). Wordsworth je nazývá hady (srov. Darlington 1981: 158), Coleridge nepřáteli nahánějícími hrůzu (srov. Griggs 1959: 662) a pro Keatse jsou to dábelské ženy (srov. Rollins 1958: 163). Jak je vidět, tendence britských romantiků je zesměšňovat a démonizovat ženu písíci literaturu.

Jinak je tomu však u literatur těch národů, které Jungmann nazývá malými, a pod malé národy by v tomto případě mohly spadat jak Čechy, tak Skotsko. I v britské literatuře totiž nalezneme autora, který bez výjimky podporuje ženy s literárními ambicemi, a tím je Walter Scott, původem a bydlištěm ze Skotska. Podle Scotta nejsou ženy hrozbou, ale výhodou pro britský literární trh. Přístup českých vlastenců k písíci ženám lze přirovnat k přístupu Waltera Scotta, a to nejen proto, že ke Scottovi s obdivem vzhlížela Karolina Světlá ve svých *Upomínkách* (1874), když napsala, že pocházel „z národa skoro

tak nešťastného, uhněteného a postrčeného, jako je národ český“ (Světla 1931: 13).

Walter Scott byl národnostně uvědomělým čtenářem a jeho názory na současnou literární produkci žen byly důsledně ovlivněny jeho skotským původem. Úzkostlivě se snažil podporovat vše dobré, co bylo kulturně odlišné od britského centra, od Anglie, a při hodnocení literatury byl nestranný ohledně autorova genderu. Pro skotské národnostní hnutí první poloviny 19. století v koncepci Waltera Scotta písíci žena zásadní měrou přispívala do nové britské literární tradice jako celku. Scott obdivoval ženské literární texty nejrůznějších žánrů: skotské balady, romány Marie Edgeworthové a divadelní hry Joanny Baillieové, pokud vybereme jen ty nejdůležitější. Scott například opakovaně přirovnal excelentní literární talent Baillieové k talentu Williama Shakespeara a o přístupu k autorkám jako k nešťastným Shakespearovým sestrám není v jeho korespondenci ani zmínka (srov. Fischerová 2008: 204–267). Paralela skotský vs. anglický a český vs. německý tedy dává smysl nejen v otázce národnostní, ale také v otázce genderu. Krátce řečeno, z pohledu českých a skotských regionálních patriotů a vlastenců nemusela literárně činná žena psát s úzkostí, jak bude její tvorba přijata.

Gender a česká literatura

Proto také genderové pojmy zmíněné v úvodu začnou být problematické, pokusíme-li se je aplikovat na českou literaturu první poloviny 19. století, tedy na období, pro které jsou v jiných (velkých) literaturách zásadně výstižné. V českém kontextu se nesetkáme s negativním, nepřejícím přístupem vůči literárně činným ženám, jejich literární texty nejsou ani zesměšňovány, ani parodovány.

Podle názoru Alfreda Thomase to, co v kontextu české literatury 19. století spojovalo lidi jako Čechy, bylo vnímáno jako mnohem závažnější než to, co je rozlišovalo jako muže a ženy (srov. Thomas 1997: 280). Vlastenci, ať už muži nebo ženy, reprezentovali jakési kolektivní unikum. Zásadní důležitost hrál národnostní obsah literárního díla a český jazyk jako vyjadřovací prostředek. Těžko říci, jestli si Češi uvědomovali, jakým způsobem byly písíci ženy v Británii hodnoceny.

Z vlasteneckého pohledu nebyl pro české ženy problém stát se anđělem v domě a českou básnířkou v jedné osobě. Je evidentní, že žena jako autorka v žádné společnosti 19. století neexistovala na bázi svého vlastního sebeurčení, ale k jejím literárním aktivitám bylo zapotře-

bí podpory jejího nejbližšího okolí z řad mužů, tedy manžela, bratra, otce nebo nějakého vlasteneckého věřitele. Česká žena toužící aktivně se věnovat literatuře měla ideální podmínky pro tvorbu. Stala se literátkou a nebyla pouze „bytotst upoutaná tradičními úkoly v hranicích domova“, jak píše Macura (1998a: 128). Pro českou ženu nebyla ani šílená žena v podkroví reálným nebezpečím, protože nikdo nespoutával její kreativitu, neumlčoval její touhu psát, nenutil ji přizpůsobovat se pasivní roli manželky.

Přesto byla jak v Británii, tak v Čechách národního obrození specifickým druhem textu kuchařka, přičemž se tento text obracel výslovně na ženské čtenářstvo a na potenciální anděly v domě. Nejslavnější kuchařky byly napsány právě ženami, a když jejich vydání zaujalo veřejnost, byly z příslibu finančního výdělků opakovaně vydávány. *Domácí kuchařka* (1826) Magdaleny Dobromily Rettigové byla nejúspěšnější knihou celého národního obrození a prošla za autorčina života čtyřmi českými a čtyřmi německými vydáními, reedice následovaly celé desítky. Její starší britskou sestrou byla *Domestic Cookery* od Marie Elizy Rundellové a také tato kniha byla od svého vydání roku 1806 pravidelně vydávána nejméně jednou do roka. Kuchařka Rettigové napomáhala vytváření české terminologie z oblasti vaření a nebyla pouze sbírkou receptů, ale také celkovým návodem k domácímu štěstí, návodem k tomu, jak se stát andělem v domě. O vlastnostech takové ženy se dozvídáme z knihy *Mladá hospodyňka v domácnosti* z roku 1840. Je zřejmé, že v obou literaturách existoval model anděla v domě beze všech dalších intelektuálních nároků. Svět hospodyňky podle Rettigové s výjimkou její vlastní kuchařky nezná knihy, ať už jejich čtení, psaní, vlastnění nebo oprašování (srov. Leeuwen-Turnovcová 2002: 384).

Česká žena však měla alespoň teoretickou možnost volby, protože překročení tohoto údělu vycházelo z vlasteneckého snu. Dávala-li vlastenecká společnost ženě roli aktivní vlastenky vedle role aktivního muže-vlastence, byl to přesto velmi křehký model a ve skutečném životě plném genderových stereotypů se hroutil nehledě na sen, ze kterého vycházel (srov. Macura 1998b: 5). Je všeobecně známo, že Bohuslava Rajská udělala rozhodnutí vdát se, rodit děti a vzdát se osudu nezávislé ženy a přijala osud anděla v domě. A stejně tak je známo, že naopak Božena Němcová zvolila opačný směr a vešla „do ostrého konfliktu s obvyklými vymezeními společenské role ženy“ (Macura 1998a: 130) a že to byla Němcová, která zoufale potřebovala svůj vlastní pokoj.

Až později se začala česká literární historie zabývat aspektem genderu pro vytváření estetické hodnoty literární tvorby, a tím jen srovnala

krok se západní kulturní tradicí. Dokonce i Němcová, tak významná postava literatury národního obrození, kterou v její době nezpochybnil nikdo, se postupem času dostala do diskuze, kterou je možné shrnout do následujících otázek: Má žena právo psát? Může žena psát stejně dobrou literaturu jako muž? Má být literatura napsaná ženami měřena podle stejných estetických norem jako literatura napsaná muži? Česká literatura první poloviny 19. století tento pohled nezna-la. Literární historie vyhodnocující literární texty a vytvářející literární kánon jej znala až příliš dobře. Jen jako příklad uvedme souhrn významných autorů vydávaný v letech 1862–1863 pod názvem *Naši mužové* (1953). Mezi jmény Jungmann, Hanka, Palacký, Šafařík, Tyl, Čelakovský, Erben, Mácha, Havlíček nebo Sabina je také Němcová. Jaké je zdůvodnění pro zahrnutí Němcové do knihy s tímto názvem? Autor Jan Erazim Sojka se vyjadřuje způsobem typickým pro literární kultury, ke kterým česká společnost vzhlížela po celou první polovinu 19. století, když například píše, že Němcová „co do ducha úplně nad pohlaví své vyniká. Duch její, neznaje pohlavního rozdílu, [...] směle pohrouží se beze veškeré legitimize v hlubiny lidské společnosti, zpytuje ty nejtajnější záhyby srdce lidského, a nač třeba mnohý muž se nebyl odvážil, tu hravě vniká duch její a v čele mužů jme se bojovati za ty nejsvětější zájmy lidstva“ (Sojka 1953: 265). Po všem tom vlasteneckém snění o vlastence/literátce/básnířce připomíná Sojkův komentář až nepřijemně Byronovo vysvětlení, proč Joanna Baillieová dokáže napsat výborné tragédie a proč je Madame de Staël inteligentní. Sojka předjímá ty nejtypičtější stereotypy patriarchální společnosti a tvrdí, že „neovládají srdce Boženy pouhé ukolíbavky“, tedy předvídatelná vlastnost každé ženy-matky, a že Němcová chce bojovat za svou vlast „nikoli jehlící, nýbrž mečem“ (ibid.: 266), tedy že přebírá roli, která jí nebyla určena od přirozenosti. Tato kniha z šedesátých let 19. století je podobná přístupu západoevropských společností k píšícím ženám. Je to však kniha z druhé poloviny 19. století a na tomto místě jen posloužila k označení vývoje, kterým se česká literatura pozdějších let mohla ubírat.

Závěr

Dáme-li tedy dohromady českou literaturu první poloviny 19. století a zaběhnuté pohledy na literaturu reprezentované genderovou a feministickou literární teorií, zjistíme, že se dostávají do konfliktu a že vzájemně nefungují. Je totiž jednoznačné, že česká ženská tvorba byla

v tomto období vehementně podporována, diskuse genderu byla podmíněna otázkou národnosti a netrpělivě se čekalo na bestseller napsaný ženou. Česká společnost se dočkala, Božena Němcová napsala *Babičku* (1855). Z hlediska ideologického paradigmatu vlasteneckých tendencí národního obrození lze mluvit o velmi vstřícném postoji k píšícím ženám, ať už byl tento postoj spíše teoretického než skutečného rázu. První polovina 19. století se z tohoto pohledu stává jakýmsi ostrovem v české literatuře, kdy ženám-vlastenkám byl dán k dispozici vlastní pokoj na psaní, kdy muže-vlastence nenapadlo zavírat ženu do podkroví a kdy žena jako anděl v domě a stín jejích křidel, který padal na stránky Virginie Woolfové (Woolf 1966: 285), směla zastávat dvojí životní roli, autorky a hospodyně.

Prameny

DARLINGTON, Beth (ed.)

1981 *The Love Letters of Mary and William Wordsworth* (London: Chatto & Windus)

GRIGGS, Earl Leslie (ed.)

1959 *Collected Letters of Samuel Taylor Coleridge* 4 (Oxford: Clarendon Press)

HILL, Alan G. (ed.)

1979 *The Letters of William and Dorothy Wordsworth* 5 (Oxford: Clarendon Press)

MARCHAND, Leslie A. (ed.)

1974–1977 *Byron's Letters and Journals* 3, 4, 5, 7 (London: William Clowes & Sons)

ROLLINS, Hyder Edward (ed.)

1958 *The Letters of John Keats 1814–1821* 1 (Cambridge: Cambridge University Press)

SVĚTLÁ, Karolina

1931 *Upomínky*. Sebrané spisy Karoliny Světlé 20 (Praha: Leopold Mazáč) [1874]

Literatura

FISCHEROVÁ, Andrea

2008 *Romanticism Gendered. Male Writers as Readers of Women's Writing in Romantic Correspondence* (Newcastle: Cambridge Scholars Publishing)

GILBERT, Sandra – GUBAR, Susan

1996 „Editor’s Introduction to Shakespeare’s Sisters. Feminist Essays on Women Poets“, in Mary Eagleton (ed.): *Feminist Literary Theory. A Reader* (Malden: Blackwell Publishers), s. 174–180 [1979]

JANÁČEK, Pavel

2000 „Literatura malého národa. K pojetí vertikální diferenciacie v Jungmannově projektu“, *Česká literatura* 48, č. 6, s. 581–591

LEEUVEN-TURNOVCOVÁ, Jiřina van

2002 „Magdalena Dobromila Rettigová – die züchtige Hausfrau der tschechischen nationalen Wiedergeburt“, in eadem (ed.): *Gender-Forschung in der Slavistik. Beiträge der Konferenz Gender – Sprache – Kommunikation – Kultur* (Wien: Gesellschaft zur Förderung slawistischer Studien), s. 375–390

MACURA, Vladimír

1995 *Žnamentí zrodu. České národní obrození jako kulturní typ* (Jinočany: H & H) [1983]

1998a „Božena Němcová jako encyklopedistka“, *Česká literatura* 46, č. 2, s. 123–133

1998b „Příběh encyklopedie dam“, *Ťvar* 5, č. 1, s. 4–5

SOJKA, Jan Erazim

1953 *Naši mužové* (Praha: Melantrich) [1862–1863]

STRÁNÍKOVÁ, Jana

2003–2004 „Proměny postavení spisovatelek v literatuře národního obrození“, *Literární archiv* 35/36. *Žtěžklá křídla snů. Ženy v české literatuře*, s. 39–59

THOMAS, Alfred

1997 „Form, Gender and Ethnicity in the Work of Three Nineteenth-Century Czech Women Writers“, *Bohemia* 38, č. 2, s. 280–297

WOOLF(OVÁ), Virginia

1966 „Professions for Women“, in Leonard Woolf (ed.): *Collected Essays by Virginia Woolf* 2 (London: The Hogarth Press), s. 284–289 [1942]

2000 *Vlastní pokoj*, přel. Martin Pokorný (Praha: One Woman Press) [1929]

Women's literature and gender theory in the first half of the 19th century

Karolina Světlá in her *Upomínky* (1874) refers with admiration to Walter Scott who in her view came “from an unhappy, disadvantaged and harassed nation, similar to the Czech nation.” The Scottish/English and Czech/German parallel makes sense, not only with regard to nationality, but also gender. In modern West-European literary cultures of the 19th century we often encounter prejudices against women active on the literary scene, and the woman writer writes with an anxiety about how her literary work will be perceived from the point of view of the male reader. The specifics of Scottish and Czech literature in the first half of the 19th century are vastly different to these. In my article I follow the Czech context (in parallel to the Scottish one) where the literary production of women is vehemently supported, the discussion of gender is conditioned by the issue of nationality and Czech society is impatiently waiting for a bestseller written by a woman. As a result, such keywords from gender theory as “angel in the house”, “madwoman in the attic” or “room of one’s own” are inapplicable in the Czech literary history of that time.

Keywords

angel in the house, madwoman in the attic, room of one’s own, national revival, Scottish vs. English / Czech vs. German, female authorship